

Решение поставленных задач может быть достигнуто построением эмпирической функции: $NPV = f(x_1, x_2, x_3 \dots x_n)$, где $x_1, x_2, x_3 \dots x_n$ — факторы реализации проекта, и сравнением теоретического и эмпирического значений исследуемого критерия. Степень расхождения между двумя показателями NPV будет свидетельствовать в пользу реализации проекта или его отклонения.

Построение функции вида $NPV = f(x_1, x_2, x_3 \dots x_n)$, ее исследование, а также интерпретация расхождения теоретического и эмпирического значений NPV будут содействовать решению следующих задач:

1) обеспечения преемственности теоретической оценки эффективности проекта и его практической результативности;

2) выделения критических условий реализации проекта. Могут быть выделены неблагоприятные факторы реализации проекта, а также факторы, к которым показатель NPV не эластичен. Например, если расчетная эффективность проекта обеспечивается варьированием факторов, к которым показатель NPV является неэластичным или слабоэластичным, следует ставить под сомнение применение метода NPV и оценивать проект по другим критериям, а возможно, и отклонить проект.

3. Определение факторов, влияние которых снижается за счет дисконтирования доходов, и факторов, влияние которых снижается за счет дисконтирования расходов. Это позволит определить адекватность дисконтирования расходной или доходной составляющей NPV условиям реализации проекта.

Таким образом, использование предлагаемой функции позволит оценивать эффективность инвестиционного проекта исходя из практических особенностей его реализации, а также обеспечивать преемственность теоретической оценки эффективности проекта и его практической результативности.

Литература: 1. Гойко А. Ф. Методы оцінки ефективності інвестицій та пріоритетні напрями їх реалізації. — К.: Віра-Р, 1999. — 208 с. 2. Ковалёв В. В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. — М.: Финансы и статистика, 1995. — 432 с. 3. Воспроизводство и инвестиции / Борщ Л. М. и др. — Симферополь: Таврия, 2000. — 324 с. 4. Юлегина И. И. Совершенствование методов оценки эффективности инвестиций // Бизнес Информ. — 1998. — №17 — 18. — С. 31 — 33. 5. Бирман Г., Шмидт С. Экономический анализ инвестиционных проектов / Ред. пер. с англ. Л. П. Бельх. — М.: Банки и биржи, 1997. — 632 с. 6. Показатели эффективности инвестиций в условиях рынка / Газеев М. Х. и др. — М.: Филинь, 1993. — 128 с. 7. Стратегическое планирование инвестиционной деятельности / Кныш М. И. и др. — М.; СПб.: Бизнес-пресса, 1998. — 316 с.

УДК 636.082

Івашура А. А.
Орехов В. М.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТВАРИННИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

The main reason of ecological-and-economic crisis in cattle-breeding is considered in the article. The problems of increasing quality of agricultural (cattle-breeding) production and food products, providing competitiveness of home produce, safety of population activity are discussed. The particular attention is paid to ecological study of livestock production, importance of forming the complex of market-oriented mechanisms, providing safety of food production and high level of its quality.

Найважливішим завданням стійкого соціально-економічного розвитку національного АПК є стабілізація продовольчого ринку. Однак воно не може бути вирішене без реалізації комплексної системи заходів щодо поліпшення якості та забезпечення екологічності тваринницької продукції і продовольства.

Саме з цієї причини провідним принципом природо-користування на сьогодні є еколого-економічний, відповідно до якого критерій ефективності господарювання формулюється так: одержання максимальних матеріальних благ за мінімальними витратами і мінімальними порушеннями природного середовища. Однак це потребує вкладання значних коштів у природоохоронну сферу, що завжди знижує прибутковість виробництва.

Агропромислове виробництво, особливо тваринництво, перебуває зараз у стані глибокої соціально-економічної та екологічної кризи. Соціально спрямований, екозбалансований і екобезпечний ринок продуктів тваринництва може бути створений за умови оптимального поєднання ринкових методів господарювання з державним регулюванням найважливіших економічних, природоохоронних і соціальних проблем. Потреба в державному економіко-екологічному регулюванні ринку продуктів тваринництва в перехідний період є значно більшою, ніж в умовах розвинутої ринкової системи [1].

Головна причина тривалої кризи полягає в тому, що для агропромислових (сільськогосподарських) товаровиробників — основних суб'єктів ринкової економіки — ще не створені необхідні економічні умови і передумови, за яких вони можуть стійко й ефективно працювати

на динамічному ринку з урахуванням екологічних факторів господарювання [2]. Відносно вільне ціноутворення, практично повна лібералізація зовнішньої торгівлі (найчастіше з кримінальними елементами), надмірне податкове навантаження спричинили значні труднощі у виробництві продовольчих товарів, обмежили інвестиційний потенціал підприємств, що негативно позначилося й на еколого-економічному рівні господарювання впродовж усього технологічного циклу одержання кінцевої тваринницької продукції.

Крім того, жорстка монетарна політика призвела до затоварення харчових підприємств продовольчими продуктами. Це негативно позначалося на обсягах переробки вихідної сировини і в кінцевому рахунку — на стані розвитку тваринництва. Зокрема, економічне становище, що склалося на ринку молока і молочної продукції, потребує кардинального поліпшення. Молочна сировина має низькі показники якості порівняно з міжнародними стандартами, що пов'язано в першу чергу з неповним використанням генетичного потенціалу молочних корів, захворюваннями молочної череди, неповноцінною кормовою базою, а також недосконалістю технологій переробки молока.

Унаслідок низького рівня технологій переробки сировинний потенціал молока використовується лише на 60 – 70%, тому спостерігаються його перевитрати на одиницю готової продукції. Недосконале устаткування не дозволяє забезпечити, наприклад, жирність "селянського масла" на рівні 82%, вона дорівнює лише 72% [1].

Проблема підвищення якості екологічності сільськогосподарської (тваринницької) продукції та продовольства (продуктів харчування), забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, гармонізації та безпеки життєдіяльності населення з позиції ринкової економіки є однією з найактуальніших для підприємства [3].

Широке використання хімічних речовин, мінеральних і органічних добрив, антибіотиків і різних кормових добавок призводить не лише до забруднення навколишнього середовища, а й до забруднення тваринницької продукції, яку вживають люди [4].

Метою еколого-економічного вивчення виробництва тваринницької продукції є з'ясування закономірностей впливу на якість тваринницької продукції різних еколого-економічних факторів, пов'язаних із:

зменшенням у 1,5 – 3 рази витрат енергоресурсів на одиницю продукції порівняно з традиційними технологіями;

замкнутим циклом виробництва, безвідходністю і захистом довкілля від технологічних відходів;

переробкою тваринницької сировини в готові до реалізації та споживання продукти в привабливому, конкурентоспроможному вигляді.

У міру розвитку економічних реформ якості приділяється все більша увага, оскільки реалізація продукції високої якості дозволяє, насамперед, одержати товаровиробнику додатковий прибуток. При цьому завдання будь-якого підприємства, що вироб-

ляє продовольство, має полягати в тому, щоб гарантувати поживну цінність і безпеку продуктів до моменту їхнього споживання. Сировина, пакувальні матеріали повинні аналізуватися на потенційну присутність у них шкідливого (небажаного) рівня хімічних речовин, мікроорганізмів. Кожен етап технологічного циклу у виробництві тваринницької продукції необхідно аналізувати з метою ідентифікації потенційних ризиків. Нові методи, технології переробки, обробки тваринницької сировини не повинні знижувати його поживної цінності, а впровадження нової рецептури переробки необхідно супроводжувати створенням процедур контролю за якістю кінцевої продукції за загальними й екологічними параметрами, дотримання яких є обов'язковим. З появою відхилень від заданих вимог необхідно застосовувати комплексні коригувальні впливи економіко-правового характеру.

Безпечність продукції тваринництва певною мірою підтверджується за допомогою сертифікації, однак вона сама по собі не гарантує якості продукції, оскільки відповідні сертифікати можуть бути видані на низькокласну (низькосортну) продукцію. Однак обов'язкову сертифікацію може замінити (доповнювати) декларація якості тваринницької продукції, яку подає виробник.

Важливо формувати комплексні ринково орієнтовані мотиваційні механізми, що забезпечують одночасно безпечність продуктів харчування тваринництва і високий рівень їх якості (екологічності).

З'ясувавши, на якому етапі виробництва можливий ризик погіршення якості (екологічності) продукції, необхідно вжити конкретних заходів щодо посилення контролю в цих точках з метою недопущення перетворення можливого ризику на реальну загрозу для здоров'я населення.

Забезпечення якості тваринницької продукції потребує чималих коштів. Як свідчить закордонний досвід, для досягнення конкурентоспроможності продукції необхідно, щоб витрати на якість становили не менше 15 – 20% від сукупних витрат.

При цьому донедавна основна частка у витратах на якість припадала на фізичну (технологічну) працю. На сучасному етапі зростає частка інтелектуальної праці. Проблема якості (екологічності) виробленої та реалізованої тваринницької (сільськогосподарської) продукції та забезпечення екологічності продовольства повинні визначатися на основі наукових досліджень у сфері еколого-генетичної оцінки продуктивних тварин, селекційно-племінної роботи з наступною участю зоотехніків, інженерів і менеджерів. Таким чином, необхідно формувати гармонійне поєднання всіх складових професійного впливу на якість і екологічність кінцевої (споживаної) продукції тваринництва.

Важливо також зазначити, що якість тваринницької продукції повинна закладатися селекціонерами в процесі виведення нових порід тварин. Створювана проектна й технологічна документація має відповідним чином оцінюватися на основі формування механізму екологічної (еколого-економічної) експертизи

системи тваринництва. Однак у процесі виробництва продукції досить часто має місце задоволення власних інтересів товаровиробників і порушення інтересів держави і суспільства відносно якості продукції. Тому без втручання держави в діяльність організацій, спрямовану на підвищення якості продукції, не обійтись. Існує необхідність у правовому регулюванні виробничої економічної, екологічної та соціальної діяльності підприємств тваринницького комплексу з урахуванням інтересів споживачів відносно якості продукції. У цьому випадку інтереси всіх суб'єктів господарювання повинні бути об'єднані у форму законних вимог.

Перехід до ринкової економіки обумовлює необхідність вивчення міжнародного досвіду провідних компаній у досягненні високої якості продукції. У сфері тваринництва необхідно брати до уваги такі поняття, як стратегічний контроль за якістю, комплексне управління якістю, а також культура якості, що включає якість сервісного обслуговування, звітної документації, виконання технологічних операцій та ін.

У даному аспекті необхідним є надання інформації про справжнє походження харчового продукту, режим його виробництва, його "натуральність" і про пов'язані з цим специфічні вимоги до умов виробництва та контролю.

Серед негативних організаційно-технологічних наслідків економічної кризи в галузі тваринництва слід назвати: скорочення поголів'я худоби і птиці; істотне зниження продуктивності тварин, якісних характеристик череди і її генетичного потенціалу; погіршення умов вирощування молодняка і "ремонтну" череди, забезпеченості худоби кормами, її годівлі, а також матеріально-технічного забезпечення галузі; збільшення порушень технологічної дисципліни; зниження відповідальності працівників за кінцеві результати роботи у зв'язку із значними недоліками в оплаті їхньої праці.

Слід зазначити, що в умовах перехідної економіки тваринництва необхідно передбачити часткову бюджетну систему фінансування, проведення еколого-економічних досліджень у галузі селекційно-племінних розробок. Така позиція дає фінансовим ресурсам можливість маневрувати у напрямку створення спеціальних фондів соціального захисту працівників тваринницького комплексу на принципах їхньої матеріальної відповідальності та зацікавленості. З переходом до ринкової економіки трансформується і сформована система розподільних відносин — зростає частка платних соціальних послуг (наприклад, платної медицини). Безперечно, це може викликати досить різке зростання фінансового навантаження на підприємства й обумовлювати значне підвищення відповідальності роботодавця за створення екобезпечного виробничого середовища, за розміри пільг і компенсацій, пов'язаних з роботою в несприятливих умовах. Підприємства в принципі змушені активніше проводити політику в галузі охорони праці,

соціального (економічного) страхування від нещасних випадків на виробництві, включаючи екологічно обумовлену захворюваність працюючих (наприклад, у зв'язку з проблемою пріонів). При цьому економічний механізм у галузі охорони природи повинен базуватися на більш об'єктивній оцінці всіх складових професійного ризику, включаючи екологічний, котрий виявляється, зокрема, в підвищеній захворюваності тварин з негативними наслідками для здоров'я людей.

У даній ситуації необхідно володіти методикою розрахунків системи показників стану екології тваринництва, визначати міру впливу основних факторів, що спричинили їхню зміну. На основі вивчення сучасного стану екології сільськогосподарського виробництва на підприємстві слід здійснювати пошук основних шляхів і резервів вирішення екологічних проблем, давати їм оптимальне екологічне обґрунтування, визначати критерії ефективності використання різного роду сучасної обчислювальної техніки і дотримання вимог становлення ринкової економіки.

Проблему забезпечення населення України екологічно чистими продуктами тваринництва необхідно вирішувати на базі принципово нових, безвідходних, екологічно чистих, енерго-землезберігаючих технологій, цілорічного конвеєрного виробництва зелених вітамінно-мікроелементних кормів, вдосконаленим методом гідропоніки в цехах, зблокованих з тваринницькими приміщеннями, згідно із запатентованими схемами і рішеннями [3], в яких передбачене використання енергії сонця, біоферментного гною та інших джерел.

Відомо, що кризові явища в економіці, які охопили й сільське господарство, негативно вплинули на традиційну методичку економічної оцінки стану екології. Зокрема, це стосується вартісних показників, порівняння яких в умовах інфляційних процесів не дають очікуваних результатів. Вирішення даної проблеми потребує розробки чіткої концепції, якісно нової методики аналізу з урахуванням системи специфічних показників умов території агропромислового комплексу як продуктивної системи, проведення природоохоронних заходів.

- Література:** 1. Царенко А. М., Бей Н. А. Эколого-экономическое регулирование животноводства // Вісник Сумського державного аграрного університету. Спецвипуск. — 2001. — С. 13 – 16.
2. Щербань В. П. Качественные ориентиры безопасного животноводческого комплекса // Вісник Сумського державного аграрного університету. Спецвипуск. — 2001. — С. 9 – 13.
3. Кандыба В. Н. Каким быть технологиям производства говядины и других продуктов животноводства на фермах XXI столетия // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини. — Випуск 3. — Харків: Вид. ХЗВІ. — 1998. — С. 3 – 7.

*Стаття надійшла до редакції
2.12.2003 р.*